

ДЕЯКІ ПИТАННЯ РЕЛОКАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Марія ДОЛИНСЬКА

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри господарсько-правових дисциплін
Львівського державного університету внутрішніх справ
м. Львів, Україна*

Дійсно, в сучасному світі релокація, тобто переїзд, є досить поширеним економічним явищем.

До найбільш значущих причин релокації у світі науковці відносять:

по-перше, це політична нестабільність,

по-друге, економічні фактори,

по-третє, це професійний розвиток особи, в тому числі саморозвиток.

На нашу думку процес релокації в останні часи набув широкого масштабування і причиною цього стали війни та воєнні агресії.

Зокрема, процес релокації в Україні, починаючи з лютого 2022 року, став одним із способів виживання як фізичних осіб, так і способом функціонування суб'єктів господарювання у подальшому.

За результатами дослідження Центру ресурсоефективного та чистого виробництва більше 50% відсотків підприємств скоротили свою діяльність, майже 24% взагалі вимушені були зупинити роботу, приблизно 2% підприємств були вимушені переїхати у більш безпечні міста, оскільки деякі регіони потрапили під активні бойові дії або під окупацію російських загарбників. І тільки робота майже 17% підприємств не зазнала значних змін, відносно до них були введені додаткові заходи безпеки¹.

Серед нормативно-правових та законодавчих актів, що регулюють питання релокації в Україні, вважаємо за доцільне виокремити: Господарський кодекс України; Закони України : «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України від 15.04.2014 року № 1207-VI, «Про внесення змін до деяких законів України щодо регулювання правового режиму на тимчасово окупованій території України від 21.04.2022 року № 2217-IX, «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо сприяння процесам релокації підприємств в умовах воєнного стану та економічного відновлення держави від 28.07.2022 року № 2468-IX; постанову Кабінету Міністрів України «Про особливості роботи акціонерного товариства «Укрпошта» в

¹ Діяльність вітчизняних підприємств під час війни в Україні: дослідження реального стану та потреб (липень 2022). К.: Центр ресурсоефективного та чистого виробництва, 2022. 23 с. URL: file:///E:/%D1%82%D0%B5%D0%B7%D0%B8/%D1%82%D0%B5%D0%B7%D0%B8%202023/National_businesses_duringwar_2022.pdf

умовах воєнного стану» від 17.03.2022 року № 305; розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану невідкладних заходів з переміщення у разі потреби виробничих потужностей суб'єктів господарювання з територій, де тривають бойові дії та/або є загроза бойових дій, на безпечну територію» від 25.03.2022 року № 246, а також інші акти.

Тобто проводиться активна державна політики у сфері релокації суб'єктів господарювання.

Ю. Єршова (2024) виокремлює дві основні групи принципів державної політики у сфері релокації суб'єктів господарювання під впливом економічно-небезпечних подій: універсальні та спеціальні. До першої групи автор відносить принципи: доцільності, адекватності, ефективності, своєчасності, оперативності, збалансованості, передбачуваності, планування та прогнозування, наукового забезпечення, прозорості та відкритості, доступності державної підтримки. На думку науковця, у другу групу спеціальних принципів, слід віднести наступні принципи: обґрунтованості, безпеки, інтеграції, конкуренції (забезпечення конкурентної складової), сприяння територіальному розвитку, соціальної відповідальності².

Варто пригадати (Долинська (2012), що принципи права лежать в основі діяльності правової держава, всіх органів державної влади та є стержнем всієї системи права держави. Статтею 8 Конституції передбачається, що в Україні визнається і діє принцип верховенства права. Конституція має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції і повинні їй відповідати, її норми є нормами прямої дії³.

Тому основною засадою (принципом) державної політики у сфері релокації повинен виступати принцип законності.

Л. Чубук, А. Прищенко, О. Самборська (2024) стверджують, що переміщені підприємства в Україні зіткнулися з багатьма труднощами. До основних викликів таких підприємств автори відносять: дефіцит приміщень, нестачу робочої сили, складність у відновленні минулих обсягів виробництва, а також проблеми з транспортом та логістикою⁴.

У. Петриняк та М. Дудла (2024) констатують, що протягом 2022-2023 років в Україні ринки стали надмірно насиченими, що зумовило загострення конкуренції, особливо на теренах Західної України, у зв'язку з релокацією підприємств з Східної частини держави. Це привело до процесів

² Єршова Ю. О. (2024). Окремі питання державної політики у сфері релокації суб'єктів господарювання під впливом економічно-небезпечних подій. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 5. С. 271-281. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apnorg_2024_5_46

³ Долинська М.С. (2012). Основні принципи українського нотаріального права. *Науковий Вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Серія юридична. Львів. 2012. Вип. 1. С. 99,101. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/2265/1/%D0%94%D0%BE%D0%BB%D0%B8%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0.pdf>

⁴ Чубук Л. П., Прищенко А. М., Самборська О. Ю. (2024). Український бізнес в умовах війни: проблеми та перспективи релокації. *Ефективна економіка*. 2024. № 4. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2024_4_14

злиття та поглинання підприємств, появи нових правових форм і видів партнерських зв'язків⁵.

Суб'єкт господарювання, який має намір перемістити своє виробництво, повинен це здійснити аналізуючи ситуацію в державі, варіанти можливого переїзду до більш безпечних регіонів (виокремлюючи найбільш придатні для цього регіони), фінансові витрати (оформлення необхідних документів, транспортні витрати, оренда приміщення та житла як для сім'ї, так і працівників, адаптація до нових умов, створення резервного фонду для непередбачуваних витрат), в той же час розробляючи план для подальшого ефективного ведення бізнесу, розглядаючи можливість зміни профілю діяльності підприємства.

Л. Чубук, А. Прищенко, О. Самборська (2024) до перспективи подальшого розвитку для переміщених підприємств відносять: залучення участі територіальних громад для сприяння успішній релокації, створення та впровадження більш деталізованих державних програм для підтримки, а також розвиток інноваційних підходів до релокації та виробництва⁶.

Дійсно, переміщеній особі чи переміщеному суб'єкту підприємницької діяльності важливо адаптуватися до місцевих умов (стандартів), при цьому не втрачаючи своєї оригінальності та ідентичності, в тому числі у випадку коли членами переміщених підприємств є особи, які відносяться до національних меншин (спільнот) чи корінного населення держави.

Статтею 17 Закону України «Про національні меншини (спільноти) в Україні» врегульовано повноваження органів місцевого самоврядування щодо реалізації державної політики у сфері національних меншин. Таким чином, органи місцевого самоврядування повинні сприяти збереженню та розвитку культурної самобутності національних меншин (спільнот), а планування соціально-економічного та культурного розвитку громади зобов'язані здійснювати із врахуванням інтересів національних меншин (Долинська (2024))⁷, в тому числі переміщених осіб підприємств, які провели релокацію.

Релокація – це складний процес, який повинен здійснюватися у відповідності до чинного законодавства. У сучасній Україні (у більшості випадків) релокація виступає вимушеним засобом збереження як виробництва та і їх працівників.

⁵ Петриняк У. Я., Дудла М. М. (2024). Релокація як основа креативності ключових компетенцій бізнес-структур в умовах воєнного стану. Формування ринкових відносин в Україні. 2024. № 2. С. 91-92. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/frvu_2024_2_14

⁶ Чубук Л. П., Прищенко А. М., Самборська О. Ю. (2024). Український бізнес в умовах війни: проблеми та перспективи релокації. *Ефективна економіка*. 2024. № 4. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2024_4_14

⁷ Долинська М. С. (2024). Органи місцевого самоврядування як суб'єкти етнонаціональної політики у сфері захисту прав національних меншин (спільнот). *Правові засади організації та здійснення публічної влади* : збірник тез VII Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої світлій пам'яті доктора юридичних наук, професора, академіка-засновника НАПрНУ, першого Голови Конституційного Суду України Леоніда Петровича Юзькова (м. Хмельницький, 17 травня 2024 року). Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2024. С. 69-71.